

OPONENTSKÝ POSUDOK

na súbor publikovaných (vedeckých) prác doplnený komentárom

PhDr. Miriam Niklovej, PhD. s názvom

„Sociálny pedagóg ako pomáhajúca profesia

– v teoretickej, legislatívnej a praktickej reflexii a jeho uplatnenie v praxi“

Sociálnemu pedagógovi bolo školskou a sociálnou legislatívou, ratifikovanou v roku 2008 a 2009, svojím spôsobom zadostučinené, čím sa profesia sociálneho pedagóga stala najmä v poslednej dobe pomerne často traktovanou témou. V odborných i vedeckých publikáciách možno nájsť rôzne prístupy k jej vymedzeniu, pričom najviac dominuje aspekt pomáhajúcej profesie. V sociálno-pedagogickej komunite sa postupne vyprofilovali menšie národné výskumné tímy, ale aj individuálni výskumníci, ktorí participovali a niektorí kontinuálne participujú na riešení kľúčových otázok, súvisiacich s profesiou sociálneho pedagóga, ako sú napr. vysokoškolská príprava a ďalšie vzdelávanie sociálnych pedagógov, kreovanie a konkretizácia ich profesijných kompetencií, cieľových skupín a profesijných nástrojov, návrh metodík sociálno-edukačnej práce s vybranými cieľovými skupinami a i.

I keď univerzitných pracovísk, ktoré sa aktívne podieľajú na rozvíjaní sociálno-pedagogickej teórie, praxe, metodiky i profesie, je na Slovensku menej, možno konštatovať, že sociálna pedagogika ako vedná disciplína má nielen bohatú (pred)históriu, ale tiež plodnú súčasnosť a sľubnú budúcnosť. Som toho názoru, že plne etablovaná „Banskobystrická vedecká škola sociálnej pedagogiky“, v ktorej je profesijne činná aj habilitantka, je rovnako zárukou perspektívneho smerovania slovenskej sociálnej pedagogiky.

Súbor publikovaných prác, doplnený komentárom, s názvom *Sociálny pedagóg ako pomáhajúca profesia – v teoretickej, legislatívnej a praktickej reflexii a jeho uplatnenie v praxi* tvoria nasledovné publikácie habilitantky:

- *Vývoj sociálno-výchovnej starostlivosti (v Európe) do 19. storočia* (2007);
- *K niektorým otázkam vývoja sociálnej pedagogiky v Poľsku* (2007);
- *Súčasná možnosti uplatnenia sociálnych pedagógov v praxi na Slovensku* (2009);
- *Prevention of Drug Addiction at Primary and Secondary Schools in the Slovak Republic* (2009);
- *Profesijné kompetencie a špecifiká pôsobenia sociálnych pedagógov v školách* (2013).

Vyhláška č. 6/2005 Z. z. o postupe získavania vedecko-pedagogických titulov alebo umelecko-pedagogických titulov docent a profesor v znení neskorších predpisov umožňuje predložiť habilitačnú prácu ako súbor publikovaných vedeckých prác doplnený komentárom, hoci nie je bližšie špecifikované, či má ísť o jednu sumárnu prácu, v ktorej sú uvedené vybrané vedecké práce, doplnené komentárom alebo majú byť vybrané vedecké práce predložené ako samostatné separáty, doplnené komentárom, ako je tomu v tomto prípade. Domnievam sa, že z formálneho hľadiska nemožno do tohto súboru prác počítať vysokoškolskú učebnicu, pretože podľa platnej *Vyhlášky č. 456/2012 Z. z. o centrálnom registri evidencie publikačnej činnosti a centrálnom registri evidencie umeleckej činnosti* nie je vedeckou prácou. Komentár, ktorým habilitantka doplnila súbor svojich prác, sa len v malej miere obsahovo odlišuje od uvedených prác.

Názvy predložených prác môžu evokovať predstavu, akoby išlo o tematicky rôznorodé vedecké problémy, ktoré sa nemôžu zjednotiť v spoločnom názve, ktorým je profesia sociálneho

pedagóga, avšak opak je pravdou. Autorka v úvode k súboru publikovaných prác zdôvodňuje, akú vidí súvislosť medzi nimi, resp. ako ich možno funkčne prepojiť.

Úvod k súboru prác k habilitačnému konaniu (komentár) je štruktúrovaný na dve časti. V prvej kapitole habilitantka píše o sociálnom pedagógovi i o dejinách sociálnej pedagogiky. G. A. Lindner je autorom práce „*Pedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním*“, nie „... *přirodním* ...“ (str. 11). Na str. 15 nie sú konkretizované práce O. Baláža (2. odsek) a Z. Bakošovej (6. odsek), na ktoré sa habilitantka odvoláva. Druhá kapitola je venovaná legislatívnemu zázemiu profesie sociálneho pedagóga i popisu jeho reálnej, resp. potenciálnej práce v školách, resp. v sociálnych a výchovných zariadeniach/inštitúciách. Medzi pracoviskami, ktoré aktuálne vzdelávajú v študijnom programe sociálna pedagogika (str. 20), chýba Filozofická fakulta UCM v Trnave. Traktát v poslednom odseku (str. 28) a v prvom a druhom odseku (str. 29) podľa môjho názoru nepatrí do vedeckých prác. Len pre správnosť uvádzam (str. 41), že podľa § 84, ods. 17 Zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách (v znení neskorších predpisov) môže koordináciu výkonu poskytovania sociálnej rehabilitačnej činnosti vykonávať sociálny pracovník alebo fyzická osoba, ktorá splnila podmienku podľa odseku 4 písm. b) a c).

V publikácii s názvom *Vývoj sociálno-výchovnej starostlivosti (v Európe) do 19. storočia* autorka venuje pozornosť sociálno-výchovnej starostlivosti o siroty, opustené a chudobné deti, resp. predškolskej výchove, ktorá patrí zvlášť v nemeckej proveniencii do kontextu sociálnej pedagogiky. Medzi názvom podkapitoly v obsahu celej kolektívnej publikácie a názvom podkapitoly vo vlastnom texte práce je nesúlad (uvádzam ho v zátvorkách). Uvedenú prácu habilitantky hodnotím ako stručný exkurz do dejín sociálno-výchovnej starostlivosti o deti a mládež, ktorý je vystavaný z vtedajších publikovaných prác.

V štúdiu s názvom *K niektorým otázkam vývoja sociálnej pedagogiky v Poľsku* sa autorka stručne venuje prvopočiatkom kreovania a následne ďalšiemu vývoju poľskej sociálnej pedagogiky. Jej zainteresovanosť na skúmaní poľskej sociálnej pedagogiky má svoje opodstatnenie, keďže spolu s nemeckou sociálnou pedagogikou tvorí fundament pre slovenskú sociálnu pedagogiku. Vývoj poľskej sociálnej pedagogiky autorka chronologicky rozdelila do štyroch období. Na základe akého kritéria ste uskutočnili túto periodizáciu histórie poľskej sociálnej pedagogiky?

Kapitola s názvom *Súčasná možnosti uplatnenia sociálnych pedagógov v praxi na Slovensku* je vnútorne štruktúrovaná na dve podkapitoly. V prvej venuje habilitantka pozornosť autorom, ktorí zdôrazňujú preventívny rozmer sociálnej pedagogiky. Druhá podkapitola je zacielená na inštitúcie a zariadenia, v ktorých nachádzal v tej dobe sociálny pedagóg reálne uplatnenie, ako aj na tie, v ktorých sa môže uplatniť v kontexte pro futuro. V poslednom odseku na str. 215 sa autorka odvoláva na H. Radlińskú a R. Wroczyńského, pričom píše: „... pri vymedzovaní vzťahu prostredia v sociálnej pedagogike ...“. Vzťah prostredia k(u) čomu/komu v sociálnej pedagogike mala autorka na mysli? Len pre správnosť uvádzam, že školský zákon vymedzuje centrum špeciálno-pedagogického poradenstva bez prevencie (str. 225). Na str. 226 autorka píše, že v zmysle Zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele „môže uložiť výchovné opatrenia aj sociálny pedagóg“. Konkretizujte, prosím, ktoré sú to opatrenia. Zhrňujúci traktát o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele (3. odsek, str. 226) pôsobí zmätočne.

V štúdiu s názvom *Prevention of Drug Addiction at Primary and Secondary Schools in the Slovak Republic* autorka prezentuje vybrané výsledky svojho výskumu, či skôr prieskumu, ktorý realizovala v roku 2008 na základných a stredných školách v SR. Výskumnú vzorku tvorili učitelia - koordinátori prevencie a žiaci 6. a 9. ročníka ZŠ a 1. a 4. ročníka SŠ. Na základe akého kritéria ste si pre svoj výskum/prieskum zvolili práve žiakov uvádzaných ročníkov? V predmetnom empirickom skúmaní autorka zisťovala: osobnú skúsenosť žiakov s drogami; plnenie preventívnych plánov koordinátormi prevencie; či koordinátori prevencie realizujú monitoring sociálno-

patologických javov; v čom vidia koordinátori prevencie význam svojej vlastnej práce; kto najčastejšie realizuje preventívne aktivity na ZŠ a SŠ; ktorá z foriem prevencie sa na školách realizuje najčastejšie; názory žiakov na formy prevencie, uskutočňované v škole; či koordinátori prevencie využívajú techniku pri realizácii preventívnych aktivít; realizáciu preventívnych programov v závislosti od stupňa školy; či sa žiaci zapájajú do preventívnych aktivít vo vzťahu k drogám (pohľad žiakov i koordinátorov prevencie) a v neposlednom rade tiež zistovala, ako hodnotia koordinátori prevencie efektívnosť realizovaných preventívnych projektov. K posledne uvádzanému len na okraj dodávam, že ak chceme zistiť, či je, alebo nie je ten-ktorý preventívny projekt efektívny, bolo by vhodnejšie uskutočniť jeho experimentálne overovanie. I keď sa autorka primárne vo svojej práci venuje koordinátorovi prevencie, nezabúda ani na sociálneho pedagóga, v ktorom vidí z hľadiska primárnej prevencie (nežiaducich spoločenských javov) veľký potenciál.

Vysokoškolská učebnica s názvom *Profesijné kompetencie a špecifická pôsobenia sociálnych pedagógov v školách* je štruktúrovaná do piatich kapitol. V prvej kapitole sa habilitantka venuje niektorým slovenským, českým a poľským autorom, ktorí sa zaoberali, resp. zaoberajú profesiou sociálneho (v Poľsku školského) pedagóga. V druhej kapitole autorka upriamuje pozornosť na stručné dejiny sociálno-edukačných myšlienok a následne i samotnej sociálnej pedagogiky. Ako som už vyššie uviedol, G. A. Lindner je autorom práce „*Pedagogika na základe nauky o vývoji prirodzeném, kulturním a mravním*“, nie „... *přírodním* ...“ (str. 18). Podľa môjho názoru je vymedzenie profesie sociálneho pedagóga od B. Krausa a P. Klímu, ktoré uvádzate na str. 19, totožné. Prosím uviesť na pravú mieru. Tretia kapitola je zameraná na osobnosť sociálneho pedagóga, jeho kompetenčný profil a funkcie. V štvrtej kapitole sa habilitantka zaoberá vysokoškolskou prípravou sociálnych pedagógov v podmienkach SR. Medzi pracoviskami, ktoré aktuálne vzdelávajú v študijnom programe sociálna pedagogika, chýba Filozofická fakulta UCM v Trnave. O celoživotnom vzdelávaní sa zmieňuje Zákon č. 568/2009 Z. z. a nie vyhláška, ako to autorka uvádza na str. 43. Oceňujem však prvý (i keď je značne všeobecný) systematickejší traktát o ďalšom vzdelávaní sociálnych pedagógov. V poslednej kapitole práce autorka pojednáva o pôsobení sociálneho pedagóga v školskom prostredí. Na str. 61 sa autorka zmieňuje o SOU, ktoré už v zmysle platného školského zákona nie sú. Štvrtá podkapitola je zacielená na pôsobnosť sociálneho pedagóga v špeciálnej základnej škole. Zaujímalo by ma, prečo sa habilitantka zamerala výlučne na rómske etnikum. Pri koncipovaní prvej časti podkapitoly 5.3 sa autorka zjavne inšpirovala prácou I. Kurčíkovej (2012), na ktorú sa ďalej odvoláva. Prosím habilitantku, aby konkretizovala údaje, na ktoré sa odvoláva v poslednom odseku na str. 72. Na str. 75 autorka nesprávne interpretuje písmeno „A“ v slove „KEMSAK“. Namiesto autoregulácia má byť axiologizácia. Prosím habilitantku, aby uviedla, prečo kladie u rómskych žiakov dôraz na výchovu k manželstvu a rodičovstvu (str. 79).

K predloženým prácam mám ešte niekoľko poznámok, a to:

- v niektorých prácach sa vyskytujú gramatické a štylistické chyby, čechizmy a preklepy;
- v niektorých prácach sú použité pramene miestami nedostatočne identifikované;
- v niektorých prácach, najmä v prvotínach habilitantky z roku 2007, mi chýba jej vlastný vklad do riešenej problematiky;
- odporúčam habilitantke, aby pri odvolávaní sa na legislatívu uvádzala paragrafy, nie čísla strán zákona/vyhlášky.

Otázky do diskusie

1. V čom vidíte reálne príčiny absencie sociálnych pedagógov v školách?
2. Sú podľa Vášho názoru sociálni pedagógovia dobre pripravení na výkon svojej profesie v praxi,

prípadne ktorú zložku odbornej vysokoškolskej prípravy a/alebo ďalšieho vzdelávania by ste odporúčali posilniť?

Záverečné zhodnotenie

Predložený súbor publikovaných (vedeckých) prác doplnený komentárom *PhDr. Miriam Niklovej, PhD.* s názvom „*Sociálny pedagóg ako pomáhajúca profesia – v teoretickej, legislatívnej a praktickej reflexii a jeho uplatnenie v praxi*“ navrhujem prijať k obhajobe. Po zodpovedaní vyššie položených otázok a po úspešnom obhájení súboru publikovaných (vedeckých) prác, ktorý je doplnený komentárom, odporúčam habilitantke v zmysle *Zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách* v znení neskorších predpisov a *Vyhlášky č. 6/2005 Z. z. o postupe získavania vedecko-pedagogických titulov alebo umelecko-pedagogických titulov docent a profesor* v znení neskorších predpisov udeliť vedecko-pedagogický titul „docent“ v študijnom odbore 1.1.4 Pedagogika.

V Nitre dňa 14. októbra 2013

doz. PaedDr. Ctibor Határ, PhD.
oponent